

21. Lawrence D. H. The Shadow in the Rose Garden / D.H. Lawrence // The Prussian Officer and Other Stories / Ed. by John Worthen. – L.: Penguin Group, 1995. – P. 121–132.

22. Lawrence D. H. The Thorn in the Flesh / D.H. Lawrence // The Prussian Officer and Other Stories / Ed. by J. Worthen. – L.: Penguin Group, 1995. – P.22–39.

23. Lawrence D. H. The White Stocking / D.H. Lawrence // The Prussian Officer and Other Stories / Ed. by John Worthen. – L.: Penguin Group, 1995. – P.143–164.

24. Lawrence D. H. Tickets, Please / D. H. Lawrence // England, My England. – NY: CreateSpace, 2011. – P. 29–42.

25. Whiteman W. The Substance of Feeling // Proust was a Neuroscientist / Lehrer J. – Edinburgh: Canongate Books, 2012. – P. 1–24.

26. Woolf V. The Legacy / V. Woolf // A Haunted House and Other Short Stories. – Orlando: Mariner Books, 2002. – P. 126–136.

27. Woolf V. The New Dress / V. Woolf // A Haunted House and Other Short Stories. – Orlando: Mariner Books, 2002. – P. 47–58.

Надійшла до редколегії 10.11.2012 р.

УДК 821.111'38(73) «1954/20»

С. Ю. Гонсалес-Муніс

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

АВТОБІОГРАФІЗМ У ЛІРИЦІ ЕНН СЕКСТОН, СИЛЬВІ ПЛАТ, ЕДРІЕНН РІЧ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)

Розглядається автобіографізм у ліриці американських поетес другої половини ХХ ст. Енн Секстон, Сильві Плат, Едрієнн Річ у гендерному аспекті. Автобіографізм уявляється нам як спосіб структуризації особистого досвіду, котрий являє собою синтез фактів біографії та художнього вимислу та є способом утвердження жіночої автентичності.

Ключові слова: автобіографізм, гендер, «жіноче письмо», фемінінний, тілесність, жіноча ідентичність, перформативність.

Рассматривается автобиографизм в лирике американских поэтесс второй половины ХХ ст. Энн Секстон, Сильвии Плат, Эдриенн Рич в гендерном аспекте. Автобиографизм видится нами как способ структуризации личного опыта, который представляет собой синтез фактов биографии и художественного вымысла и является способом утверждения женской аутентичности.

Ключевые слова: автобиографизм, гендер, «женское письмо», фемининный, телесность, женская идентичность, перформативность.

The article deals with the gender aspect of autobiography style in the poetry of Anne Sexton, Sylvia Plath and Adrienne Rich. The style of autobiography is studied as the means of personal experience organization which represents the synthesis of biography facts and fiction and is the way to confirm woman's authenticity.

Key words: autobiography style, gender, «women's writing», feminine, body, woman's identity, performativity.

У численних працях літературних критиків, присвячених жіночій творчості, закономірним вважається звернення сучасних авторок при творенні нового жіночого типу до особистого досвіду, оскільки, за відомим феміністичним гаслом, «особисте є політичним» (термін, запропонований у 1970 р. Керол Хейніш (Carol Hanisch)). Такий підхід до репрезентації жіночої особистості знаходить адекватну форму художнього вираження – *автобіографічність*, яка максимально передає авторський життєвий досвід. Автобіографізм трактується як одне з основних визначень «жіночого письма», виводячи родовід жіночої літератури з інтимістики.

Автобіографічність пов'язана з усвідомленням письменницями/поетесами принципу творення образу жінки. Це показ її «зсередини», зміщення акцентів від зображення зовнішньої поведінки на внутрішній світ героїні. Зокрема, поезія жінок характеризується особливим ліризмом, максимальною суб'єктивністю. Рефлексія стає невід'ємною властивістю жіночої особистості.

Аналізуючи творчість американських поетес другої половини ХХ ст. Енн Секстон, Сильвії Плат та Едрієнн Річ, ми торкнулися проблеми взаємодії між культурним продуктом та біологічним досвідом, а саме питання інтерпретації цього досвіду. Якою мірою природна жіноча сутність впливає (і чи впливає взагалі?) на жіночу творчість та рецепцію цієї творчості? Ми також запитували себе, чи завжди авторки виявляли свій світ як самобутній, «ізсередини», чи відтворювали себе такими, якими бачили або хотіли бачити їх чоловіки? Хоча усі три поетеси починали писати вірші у традиційному руслі патріархатного дискурсу, згодом вони змогли вирватися із загального традиційного потоку, намагаючись виразити нове бачення, яке вони передавали за допомогою «жіночого письма». Саме «жіноче письмо», тілесне за своєю природою, може бути, на думку Г. Сіксу, тією стратегією, що допоможе зруйнувати закритість патріархатного дискурсу. Вона закликає жінок «писати самих себе», адже жіноче тіло має бути почутим.

Спільною для Е. Секстон, С. Плат та Е. Річ є *сповідальна* тональність поезій, надзвичайна особистісність, відвертість, тілесність яких відносить ці твори (хоч і номінально) до розряду «фемінінних». Порушення усталених норм, пов'язане з висвітленням заборонених тем, й започаткувало термін «сповідальний», який поєднує в собі релігійні (церковне таїнство сповіді), психоаналітичні (сповідь у кабінеті психоаналітика – тенденція, яка стає дуже популярною в 1950–1960-ті рр. в Америці) та юридичні (присяга в суді) асоціації, що визначило основні мотиви гріха, психічної хвороби та злочину. Намагання шокувати читача є також важливим моментом для сповідальної поезії, хоча багато дослідників зазначають, що концентрація уваги тільки на цих елементах нівелює авторську індивідуальність та залишає поза увагою більш тонкі елементи стилю.

У ліриці Енн Секстон, Сильвії Плат, Едрієнн Річ гендерні стереотипи (та пов'язане з ними поняття сексуальної орієнтації) переосмислюються не тільки тому, що поетеси намагаються розкрити власний досвід у його рамках, а й тому, що вони прагнуть змінити бачення літературної традиції в цілому. У Едрієнн Річ це, наприклад, сповідь гомосексуальних стосунків між ліричною героїнею та іншими жінками. Для Енн Секстон сповідальними є тема зради у шлюбі, зображення статевого акту, а у С. Плат – мотиви відчаю, відсутності материнської любові до новонародженого дитя. А. О. Большев зазначає, що «автобіографічний початок» присутній тією чи іншою мірою у кожному творі, як *сповідальні* тексти він виділяє твори, «в яких кількість відображуваного особистого переходить у якісне, а намагання (нерідко несвідоме) творити сповідь стає домінуючим», у результаті чого «виникає ефект дотику до больових точок...» [1, с. 4]. Представники феміністичної критики зазначають, що будь-який переказ власного досвіду означає не його відображення, а породження. Так, Г. С. Розенвальд та Р. Л. Ошберг стверджують, що «індивідуальні історії не просто спосіб описати власне життя, а засіб, за допомогою якого формується сама ідентичність» [8, с. 1]. Таким чином, звертаючись до автобіографічного тексту, ми перш за все бачимо, як індивід творить свою ідентичність.

Поетеси у нашому випадку не просто активно виписують автобіографічні рефлексії (скажімо, відносини з батьком у віршах «Тато» («Daddy») С. Плат, «Джерела» («Sources») Е. Річ та «Як ми танцювали» («How We Danced») із циклу поезій «Смерть батьків» («The Death of the Fathers») Е. Секстон), але й оприлюднюють їх, тим самим долаючи на різних рівнях самоцензуру та патріархатну закритість. В автобіографічних поезіях американських авторок актуалізується процес

осмислення ними свого реального місця в суспільстві: «Я жінка, у розквіті життя, з певними здібностями, / і ці здібності суворо обмежуються / владою, чий обличчя я рідко бачу...» – пише Едрієнн Річ у поезії «Мені сниться, що я смерть Орфея» («I Dream I'm the Death of Orpheus», збірка «The Will to Change») [7, с. 43].

Автобіографічна манера письма особливо увиразнює питання про ідентичність авторок. Типові структури автобіографічного письма виявляються в нашаруванні різних рівнів сприйняття, що поетизується як діалектична форма репрезентації жіночого (фемінінного), видима одноманітність ролей – зовні, та водночас утверджена й захищена суб'єктивність – усередині. Ідентичність в автобіографії виражається як упевненість у досвіді, тобто автобіографії значно менше передають проникнення в ідентичність, а більшою мірою відтворюють виникнення інтерпретаційних умов, необхідних для пізнання [4, с. 68–75]. Авторка, що пише власну життєву історію, виступає об'єктом; суб'єктом вона стає, коли виявляється її Я, а отже, і Я діючого індивіда. Одне із завдань творчості Е. Секстон, С. Плат, Е. Річ – трансформування індивідуальних спогадів у колективні.

Попри сповідальний характер творчості обраних поетес ми повинні визнати невід'ємну присутність універсальних образів та «масок» в їхній ліриці, що загалом відповідає вищезазначеним теоріям про творення власної ідентичності шляхом автобіографії, відсутності жорсткої опозиції між фіктивним та істинним у власній сповіді. У неозначеній суб'єктній віднесеності особового займенника «I» у ліриці Е. Секстон, С. Плат, Е. Річ, за яким простежується і фігура самого автора, і «я»-персонаж, можливо побачити поєднання внутрішнього та зовнішнього, визначеного Ш. Бенсток (Shari Benstock) як ознака жіночого автобіографізму [5, с. 56]. Із феміністичної точки зору певна змодельованість автобіографічного «я» та визнання його скоріше текстовим конструктом, ніж об'єктивним відображенням особистого досвіду, є неминучим фактором, що, у свою чергу, не заважає вважати текст автобіографічним [2, с. 24]. Таким чином, аналізуючи автобіографічні моменти у творчості поетес, треба відійти від намагань виявити паралелі між фактами життя та поетичними текстами, а звернути увагу на проблематику авторської ідентичності та її втілення в художньому тексті.

До вищезгаданого треба додати, що сучасні теорії перформативності (performativity) та гендеру, а саме робота Дж. Батлер (Judith Butler), пропонують по-іншому поглянути на змодельовану природу жіночої ідентичності: жіноча поезія гіперболізує і, таким чином, викриває надуманість, неприродність традиційного розуміння жіночності (фемінінного). Тобто ми можемо припустити, що у своїй ліриці американські поетеси свідомо маніпулюють жіночими масками, обирають ролі, які будуть грати, та ідентичності, які хочуть зобразити. Сама Енн Секстон зізнавалася, що заради того, щоб найбільше вразити читача, готова відійти від правди. Згадаймо тільки вигаданого брата поетеси, який нібито загинув під час війни у В'єтнамі, яким авторка «пожертвувала» заради вищезгаданого «ефекту дотику до больових точок» (А. О. Большев): «**Він був моїм братом, моїм маленьким / братом Джонні... Він мріяв, за його словами, стати / чоловіком, подібним до збалансованої хвилі... Це був перший берег атаки / відразливий запах смерті висів у повітрі... Тіла, розвішані, неначе вони / все ще тягнулися один до одного, лежали, / аби потемніти, прорватися крізь їх ідеальну / шкіру. І Джонні Пол був серед них**» («Джонні Полу на забутому березі», збірка «До божевільні й частково назад») [9, с. 23]. Образ загиблого брата, на відміну від безіменного солдата, підсилений яскравими, сповненими надій спогадами дитинства, використовується для того, щоб надзвичайно обурити читача, змусити його замислитися, зрозуміти трагедію будь-якої війни та її неминучих наслідків.

Прийом гіперболізації дуже часто застосовується в ліриці усіх трьох американських поетес (наприклад, у Е. Річ жінка «голить свої ноги, доки вони не засяють, / неначе закам'янілий мамонтів бивень») (поезія «*Snapshots of a Daugh-*

ter-In-Law») [6, с. 9]. Це є частиною їхнього поетичного задуму, способом само-рефлексії, можливістю таким чином торкнутися надзвичайно важливих питань, пов'язаних з ідентичністю, владою та мовою. У вищезгаданих випадках авторки позиціонують себе скоріше як суб'єкт, ніж як маргіналізований об'єкт. Як зазначає Джо Джілл (Jo Gill), розігруючи щось подібне до гіперфемінінності ('*hyper-femininity*'), **перебільшуючи суспільну роль жінки і поета, авторки часто підривають стереотипи, які віками з ними асоціювалися.** У С. Плат, наприклад, чоловік порівнюється з тюремщиком ('*jailer*'), а шлюб – з долиною смерті ('*death valley*'), у Е. Секстон шлюб – металевий дім ('*metal house*'), а дружина – глухоніма ('*deaf-mute*'). **Ми можемо, звичайно, припустити, що зображення шлюбної тематики у таких похмурих барвах стало результатом нещасливого сімейного життя самих поетес, і це якоюсь мірою є правдою.** Але неможливо не помітити, що поетеси зображають не стільки власний досвід, скільки загальні уявлення про шлюб, і критикують вони не стільки своїх чоловіків, скільки загальноприйняте ставлення до жінки у шлюбі, яке існувало в Америці 1950–1960-х рр.

Треба зауважити, що жіночий автобіографічний дискурс став для Е. Секстон, С. Плат та Е. Річ альтернативною формою пізнання й альтернативною формою суб'єктивності. Автобіографічне «Я» в їхніх поезіях є дійсно непідробленим текстовим двійником реальної жінки, а разом із тим текстовою конструкцією, яка «говорить» сама за себе. Поетеси обирають зі свого минулого ті фрагменти досвіду, які, на їх думку, є головними аспектами формування особистості, адже жінка, яка сповідає свій досвід, – «це не тільки об'єкт влади, але й суб'єкт мови, а *жіноча тілесна мова* як мова визнання стає тим полем сугестивних знаків – волі, бажання і незалежної насолоди, – яке підриває норми патріархатної культури» [3, с. 543]. Тому автобіографізм у їхніх творах – це не тільки спосіб структуризації особистого досвіду, а й усвідомлений, чи й не зовсім, випад проти гендерних стереотипів.

Бібліографічні посилання

1. **Большев А. О.** Исповедально-автобиографическое начало в русской прозе второй половины XX века / А. О. Большев. – СПб, 2002. – С. 4.

2. **Герасимова Е. К.** Художественный мир поэзии и прозы Сильвии Плат (конец 50-х- начало 60-х гг.): дис... канд. филол. наук: спец. 10.01.03 / Е. К. Герасимова. – Нижний Новгород, 2007. – 196 с.

3. **Жеребкина И.** Феминистская литературная критика / И. Жеребкина // Введение в гендерные исследования : уч. пособие / под ред. И.А. Жеребкиной. – СПб.: Алетейя, 2001. – Ч. 1. – С. 543–561.

4. **Маценка С.** Автобіографічність як проблема ідентифікації у творчості Крісти Вольф / С. Маценка // Слово і час. – 2006. – № 10. – С. 68–75.

5. **Benstock, Shari.** The Private Self : Theory and Practice of Women's Autobi-

ographical Writings / Shari Benstock. – NY; L.: Routledge, 1988. – P. 56.

6. **Rich Adrienne.** Adrienne Rich's Poetry And Prose / Adrienne Rich : [ed. by Barbara Charlesworth Gelpi, Albert Gelpi] – NY; L.: W. W. Norton & Company, 1993. – 434 p.

7. **Rich, Adrienne.** The Will to Change: Poems 1968 – 1970 / Adrienne Rich. – W.W. Norton & Company, 1971. – p. 43.

8. **Rosenwald G.C.** Introduction: Life stories, cultural politics, and self-understanding / G. C. Rosenwald, R. L. Ochberg // *Storyed lives: The cultural politics of self-understanding*. – New Haven: Yale University Press, 1992. – P. 1–9.

9. **Sexton Anne.** The Complete Poems / Anne Sexton. – Boston: Houghton Mifflin Company, 1981. – 623 p.

Надійшла до редакції 7.11.2012 р.